

IZVOD IZ STUDIJE ZAŠTITE PREDEO IZUZETNIH ODLIKA „POVLEN I KANJON SUŠICE”

U skladu sa čl. 42 stav 9. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10-ispravka, 14/16, 95/18-dr. zakon i 71/21), Ministarstvo zaštite životne sredine objavljuje izvod iz studije zaštite na osnovu kojeg će zainteresovana javnost moći da identifikuje u prostoru definisane granice i režime zaštite područja II (druge) kategorije, Predeo izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušnice”.

U okviru Podrinjsko-valjevskih planina Povlen je najviša planina ostrvskog tipa koja se izdiže sa prostrane subplaninske površi njegove podgorine. U užem smislu Povlen obuhvata celinu tri njegova najviša vrha (Mali Povlen – 1.347 m, Srednji Povlen – 1.301 m i Mali Povlen – 1.271 m), a šire obuhvata i podgorinu, najdalje na jugoistoku do prevoja Bukovi. Planina je nastala dugotrajnim procesom erozije na složenoj geološkoj građi stenske osnove produkata subukcionih procesa okeanske kore i omotača zemljinog jezgra i zadnjih većih tektonogenih procesa na obodu Panonske potoline.

U ovim relacijama morfološka osnova planine je primarno erozivnog porekla dok su strukturni elementi reljefa sekundarnog karaktera. Osim opšteg erozivnog reljefa planine posebno su vredne pojave/oblici otvorenih vrtača na njegovim najvišim vrhovima, kao i jedna pojava delimično ekshumiranog subkutanog kotlastog krasa na Zlostufu.

Kanjon Sušice koji je u obuhvatu severnog dela planine i na zapadnom delu skaršćene površi Bačevci-Lelić, ima značaj kao impresivni oblik rečne/fluvijalne erozije koji se razvija sa sekunarnim skaršćavanjem. Na krečnjačkom platou usečen je složeni polifazni kanjon dužine 6,75 km, prosečne dubine 200-300 m, sa mestimičnom širinom u nivou korita od 1,5-3 m. U okviru kanjona zabeležena je i jedna manja prerast.

Područje planine Povlen izgrađeno je pretežno od mezozojskih sedimenata među kojima su najzastupljenije krečnjačke serije srednjeg trijasa, zatim sprudni masivni i bankoviti krečnjaci gornje krede kao i dijabaz-rožnačke tvorevine, koje zahvataju najveći deo terena i čija je stratigrafska pripadnost utvrđena nalazima ljaskih krečnjaka u podini i sprudnih elipsaktinskih krečnjaka u povlati. Na ovom području konstatovana je i vulkanska aktivnost koja se manifestuje izbijanjem andezita (porfirit) i njihovih piroklastita kao i submarinski izlivi – dijabazi i piliti.

Sa Povlena, kao planini ostrvskog tipa, odvodnjavaju na severu Povolenska i Polička reka, sastavnice Sušice u slivu Jablanice, odnosno slivu Kolubare, na jugu-jugoistoku je Skrapež u slivu Zapadne Morave i Velika Zabava u slivu Graca i Kolubare. Na zapadu ivično je izvorišni deo Trešnjice u slivu Drine.

Geografski položaj, raznovrsnost reljefa, nadmorska visina, vegetacija i drugi faktori bitno utiču na raznolikost i odlike klime Predela izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušice”, a po pojedinim elementima odlikuje se umereno-kontinentalnom klimom sa specifičnostima subhumidne i mikrotermalne klime. S obzirom na reljefne, klimatske, hidrografske i vegetacijske uslove, različitost geološkog supstrata i uticaj čoveka, na Povlenu su obrazovana šumska zemljišta i to eutrično smeđe zemljište ili gajnjača i distrično smeđe ili kiselo smeđe zemljište.

Zahvaljujući specifičnoj geološkoj građi, pedološkom pokrivaču, bogatstvu vode, karakteristikama klime omogućen je opstanak raznovrsnog živog sveta. U florističkom sastavu na Povlenu i kanjonu Sušice utvrđeno prisustvo 533 biljne vrste. Nacionalni i međunarodni značaj ima 112 vrsta. Od 76 zaštićenih biljnih vrsta strogo zaštićenih je 13, a zaštićenih 63 biljne vrste. Utvrđeno je prisustvo 19 vrsta iz familije orhideja od ukupno 72 koliko ih se navodi

za Srbiju. Od svih vrsta, na ovom prostoru zabeleženo je 20 endemičnih, 32 reliktnih vrste biljaka.

Povoljni edafski, hidrološki i klimatski uslovi i izdiferenciran reljef sa raščlanjenim mnogobrojnim rečicama i potočićima, spletom dolinica, u pojedinim delovima klisurastog karaktera, usloveli su bogatstvo šumske vegetacije ovog područja. S obzirom da je reč o brdsko-planinskom regionu Balkanskog poluostrva značajan deo područja Povlena i kanjona Sušice prekriven je šumskom vegetacijom. Najniži pojas šuma na planini Povlen je hrastov pojas, unutar kog su šumske zajednice kseromezofilnih kitnjakovih i grabovih šuma, potom se nadovezuje pojas mezofilnih bukovih i bukovo-četinarskih šuma. Na razvitak vegetacije uticali su mnogi faktori, a posebno raznovrsni oblici reljefa i klima, tako da se na ovom prostoru javljaju šume kitnjaka (*Quercetum montanum*), brdska šuma bukve (*Fagetum moesiaceae submontanum*), planinska šuma bukve (*Fagetum moesiaceae montanum*), šuma bukve, crnog graba i javora (*Aceri-Ostrya-Fagetum*), potom krajrečna vegetacija-vrbaci *Salicetum albae* i šikare i šiblji sa bukvom (*Fagus moesiaca*), crnim grabom (*Ostrya carpinifolia*) i crnim jasenom (*Fraxinus ornus*). Planinska šuma bukve (*Fagetum moesiaceae montanum*) je najzastupljeniji tip šume na prostoru predviđenom za zaštitu. Brdske i planinske šume bukve spadaju u fragilna staništa usled slabe i spore obnovljivosti. U šumskom kompleksu Povlena zabeleženo je preko 50 drvenastih i žbunastih vrsta, što predstavlja više od 65% od ukupnog broja autohtonih drvenastih vrsta. Od ukupno 38 koje su navedene u spisku TBFA, 14 vrsta je zastupljeno kao reliktnih, retkih i endemičnih.

Zbog očuvanih travnatih i šumskih zajednica sa mozajčnim rasporedom kamenjara na planini Povlen je zabeležen značajan biodiverzitet beskičmenjaka. Kao najveće vrednosti ističe se prisustvo leptira apolona (*Parnassius apollo*), rumenog žutaća (*Colias myrmidone*), močvarnog šarenca (*Euphydryas aurinia*), šumskog šarenca (*Euphydryas maturna*) i mnemnozine (*Parnassius mnemosyne*). U fauni vilinskih konjica najznačajnije je prisustvo velikog konjica daždevnjaka (*Cordulegaster heros*) na malim vodotocima na padinama planine. Osim navedenih vrsta na prostoru je prisutan i veliki broj vrsta beskičmenjaka od međunarodnog i nacionalnog značaja za zaštitu.

U brdsko-planinskim vodotocima Povlena unutar granica područja predviđenog za zaštitu evidentirano je prisustvo samo jedne divlje vrste riba i to potočne pastrmke *Salmo trutta* iz familije Salmonidae, karakteristične za čiste i kiseonikom bogate vode. Osim faune riba, od značaja je i prisustvo akvatičnih beskičmenjaka, a naročito potočnog raka *Austropotamobius torrentium* iz familije Asacidae, vrste od nacionalnog značaja, koja ima status strogo zaštićene divlje vrste, a uživa zaštitu i na međunarodnom nivou.

Zbog izraženog ekosistemskog diverziteta područje Povlena ima bogatu faunu vodozemaca i gmizavaca u odnosu na relativno malu površinu. Zabeleženo je 10 vrsta vodozemaca od ukupno 22 vrste koje žive u Srbiji, što čini 45,45% njihovog diverziteta. Od gmizavaca je nađeno 9 vrsta od 26 vrsta koje žive u Srbiji, što čini 34,61% njihovog ukupnog diverziteta. Sve vrste vodozemaca i gmizavaca (13 vrsta) su strogo zaštićene, osim dve vrste koje su zaštićene divlje vrste i četiri vrste bez statusa zaštite.

Na području planine Povlen sa kanjonom Sušice je zabeleženo ukupno 123 vrste ptica, što predstavlja oko 33% od ukupnog broja vrsta ptica (više od 370) registrovanih u Srbiji. Od 123 vrste, 96 ima status gnezdarice, dok je 27 vrsta redovno prisutno tokom cele godine, ali se ne gnezde, ili su prisutne samo tokom seobe, zimovanja i/ili lutanja. Ukupno 28 vrsta evidentiranih na području Povlena se nalazi na dodatku I Direktive o pticama (Direktiva o očuvanju divljih ptica/ Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council on the conservation of wild birds), što je šire područje Povlena svrstalo u obuhvat potencijalnog Područja posebne zaštite (proposed Special Protection Area, pSPA) pod nazivom „Valjevske planine”, u okviru ekološke mreže Natura 2000. Najznačajnija gnezdarica je suri orao *Aquila chrysaetos* i jedan par se gnezdi u zapadnom delu zaštićenog područja.

Povlen i kanjon Sušice stalno ili povremeno nastanjuju barem 53 vrste sisara, što je značajan broj i čini nešto preko polovine vrsta do sada registrovanih na tlu Srbije. Prisustvo vrsta sisara čiji značaj zaštite i očuvanja prevazilazi nacionalne okvire i predstavlja predmet brige na međunarodnom nivou, što je potvrđeno brojnim međunarodnim ugovorima i konvencijama, kao što su vuk (*Canis lupus*), mrki medved (*Ursus arctos*) i vidra (*Lutra lutra*). Posebnu vrednost predstavlja, za prostore Srbije relativno brojna fauna slepih miševa (Chiroptera).

Predeono područje se sastoji od planinskog dela Povlena i kanjonskog dela Sušice. Povlen, trogrbo morfološki individualisano i visinski dominirajuće teme (Veliki, Srednji i Mali Povlen) ove planine, atraktivnog predeonog lika, sastavljenog od kombinacije krševitih krečnjačkih litica Velikog Povlena, zaobljenih kontura Srednjeg i Malog Povlena i mozaika pitomih i bujnih livada, planinskih pašnjaka i listopadnih, sezonski izuzetno kolorisanih šuma. Kanjonska dolina Sušica sa Povlenskom i Poličkom rakom je reprezent morfoloških i hidroloških pojava i procesa u krečnjačkim terenima sa dva krečnjačke platoa Ravna gora i delom kraške površi s desne strane Sušice izbušen i izbrazdan vrtačama i suvodolinama, s pojedinačnim ili grupama seoskih domaćinstava.

Poseban značaj zaštićenom području daju brojna arheološka nalazišta od praistorijskog do perioda kasnog srednjeg veka (Savinac 1, Zlostuf), kao i očuvani objekti narodnog graditeljstva (okućnica Mitrovića, drumska mehana porodice Graović).

Imajući u vidu ovako definisan prostor, postojeće stanje na terenu, ciljeve zaštite i postojeću zakonsku regulativu, ocenjeno je da područje planine Povlena i koaniona Sušice ispunjava sve neophodne uslove za zaštitu kao Predeo izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušice”. Ukupna površina zaštićenog područja iznosi 4.117,29 ha.

Prema podacima Republičkog geodetskog zavoda 1.679,27 ha (40,79%) površine zaštićenog područja nalazi se u javnoj svojini (od čega u državnoj 270,08 ha ili 6,65%), u društvenoj je 2,36 ha (0,06%), dok je u privatnoj svojini 2.438,01 ha (59,21%).

Prema Pravilniku o kriterijumima vrednovanja i postupku kategorizacije zaštićenih područja („Službeni glasnik RS”, broj 97/15), Predeo izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušice”, za koji je utvrđena II (druga) kategorija-zaštićeno područje regionalnog, odnosno velikog značaja.

Na području Predela izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušice” izdvojene su posebne prostorne celine sa režimima zaštite I, II i III stepena, u skladu sa prirodnim i stvorenim vrednostima, antropogenim uticajima, potrebnim merama za sprovođenje zaštite i očuvanja, kao i mogućnostima korišćenja i razvoja.

Područja pod režimom zaštite I stepena zauzimaju ukupnu površinu od 296,82 ha (6,72% ukupno zaštićene površine) i nalaze se na tri izolovane lokacije unutar Prirodnog dobra. Lokaliteta koji se nalaze u ovom režimu zaštite označeni su kao: „Povlenska i Polička reka”, „Kanjon Sušice”, „Veliki Povlen” i „Ploča i Markova stena”.

Područja pod režimom zaštite II stepena zauzimaju ukupnu površinu od 491,46 ha (11,12% ukupno zaštićene površine) i nalaze se kao jedna lokacija unutar prirodnog dobra. Lokaliteta koji se nalaze u ovom režimu zaštite su: „Sušica”, „Povlen”, „Mali Povlen”, „Skrašež”, „Burma brdo”, „Zlostuf” i „Izvor Graca”.

Područje pod režimom zaštite III stepena zauzima ukupnu površinu od 3.329,01 ha (76,36% ukupno zaštićene površine) i obuhvata teritoriju Prirodnog dobra koja nije pod režimima zaštite I i II stepena.

Režim zaštite I (prvog) stepena – stroga zaštita, „sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa izvornim ili malo izmenjenim ekosistemima izuzetnog naučnog i praktičnog značaja, kojom se omogućavaju procesi prirodne sukcesije i očuvanje staništa i životnih zajednica u uslovima divljine” (član 35. stav 2. Zakon o zaštiti prirode).

Ukupna površina svih lokaliteta u režimu zaštite I stepena iznosi 296,82 ha. U režimu zaštite I stepena nalaze se sledeći lokaliteti:

1. „Povlenska i Polička reka”
2. „Kanjon Sušice”
3. „Veliki Povlen”
4. „Ploča i Markova stena”

Na površinama na kojima je utvrđen režim zaštite I stepena na osnovu Zakona o zaštiti prirode, **zabranjuje se**:

- korišćenje prirodnih resursa;
- izgradnja objekata;
- slobodna, nekontrolisana poseta i obilazak, kao i kretanje van postojećih puteva i specijalno utvrđenih staza;
- obavljanje/spovođenje/izvođenje/vršenje svih radova na udaljenosti manjoj od 300 m od gnezda surog orla (*Aquila chrysaetos*) u periodu gnežđenja vrste od 15. januara do 10. avgusta.

Radovi i aktivnosti **ograničavaju se** na:

- naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- kontrolisanu posetu u obrazovne, rekreativne i opštekulturne svrhe;
- obeležavanje granice;
- sprovođenje zaštitnih, sanacionih i drugih neophodnih mera u slučaju požara, prirodnih nepogoda, udesa, pojava biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina, uz saglasnost ministarstva;
- održavanje postojećih objekata od posebnog značaja za zajednicu, kao što su visokonaponski dalekovodi, postojećih (šumskih) puteva i drugih infrastrukturnih objekata;
- održavanje postojećih planinarskih i pešačkih staza, odnosno izvođenje radova u okviru postojećih gabarita staza bez uticaja na okolni prostor, uz saglasnost ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine.

Režim zaštite II stepena – „aktivna zaštita, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja i posebno vrednim predelima i objektima geonasleđa”, u skladu sa članom 35. stav 4. Zakon o zaštiti prirode i Uredbom o režimima zaštite.

Ukupna površina svih lokaliteta u režimu zaštite II stepena iznosi 491,46 ha. U režimu zaštite II stepena nalaze se sledeći lokaliteti:

1. „Sušica”
2. „Povlen”
3. „Mali Povlen”
4. „Skrapež”
5. „Burma brdo”
6. „Zlostuf”
7. „Izvor Graca”

Da bi se zaštitile temeljne vrednosti na prostoru režima zaštite II stepena, pored zabrana i ograničenja propisane odredbama Zakona o zaštiti prirode i Uredbe o režimima zaštite, **zabranjuje se:**

- prenamena površina na kojima se nalaze šumska i livadska staništa;
- prenamena površina na kojima se nalaze vlažna staništa ili izvođenje aktivnosti kojima se one isušuju;
- gradnja stambenih, turističkih, ugostiteljskih, vikend, privremenih, montažnih i drugih objekata, osim stambenih, pomoćnih i ekonomskih objekata u okviru postojećih poljoprivrednih domaćinstava;
- izmena morfologije terena, odnosno izvođenje radova koji bi mogli da unište ili naruše geomorfološke i hidrološke karakteristike područja, kao i staništa strogo zaštićenih, retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta;
- izgradnja javnih skijališta i skijaške infrastrukture (ski-staze, žičare, gondole, instalacije za osvetljenje ili osnežavanje i dr.);
- izgradnja vetrogeneratora, hidroelektrana i akumulacija (hidrotehničkih objekata);
- prevođenje voda i izmenu hidrodinamičkih karakteristika i režima potoka i reka, kao i sve druge radove i intervencije koje mogu negativno uticati na izmenu hidrološkog režima podzemnih i površinskih voda;
- kaptiranje izvora;
- obrazovanje deponija i izgradnja spalionice otpada;
- eksploatacija i istraživanja mineralnih sirovina;
- formiranje pozajmišta i/ili otvaranje kamenoloma;
- izgradnja septičkih jama propusnog tipa i svako ispuštanje otpadnih, zagađujućih i osočnih voda u vodotokove i zemljište;
- uništavanje i sakupljanje biljnih i životinjskih vrsta koje su obuhvaćene pravilnikom kojim je proglašena zaštita strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, odnosno vrsta koje se navode u „crvenim knjigama” i „crvenim listama” flore i faune;
- čista seča šuma koja nije planirana kao redovan vid obnavljanja šuma, osim u slučajevima propisanim zakonom;
- uklanjanje krajrečne vegetacije;
- postavljanje, odnosno ukucavanje tabli i drugih obaveštenja na stablima;
- unošenje alohtonih i invazivnih vrsta biljaka;
- sadnja drvenastih i žbunastih vrsta na područjima sa utvrđenim vrednostima geodiverziteta;
- paljenje vatre;
- izvođenje svih letova helikopterom, izuzev letova za potrebe vojske i policije republike srbije;
- korišćenje bespilotnih letelica suprotno zakonom i drugim propisima predviđenih zabrana i ograničenja;
- uništavanje ili oštećenje gnezda ptica;

- pristup, kretanje, zadržavanje i snimanje ptica (mladunaca i odraslih jedinki retkih i ugroženih vrsta) na udaljenosti manjoj od 250 m od hranilišta i gnezda, osim u naučnoistraživačke svrhe i za potrebe čuvanja zaštićenog područja od strane čuvarske službe;
- postavljanje osmatračnica i vidikovaca za posetioce u neposrednoj blizini gnezda retkih i ugroženih strogo zaštićenih vrsta ptica i mesta razmnožavanja drugih retkih i ugroženih divljih vrsta životinja;
- uznemiravanje ptica i drugih životinja u reproduktivnom periodu;
- formiranje ilegalnih i neregistrovanih hranilišta za nekrofagne vrste divljih životinja;
- sve radnje i aktivnosti kojima se ugrožava fauna riba i remeti njihov mrest, rast, ishrana i kretanje.
- preoravanje prirodnih livada i pašnjaka;
- uništavanje i oštećenje suvih kamenitih livada sa prisutnim belim žednjakom (*Sedum album*);
- korišćenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe;
- vožnja kvadovima;
- postavljanje ferate;
- obavljanje bilo kakvih radova na nepokretnom kulturnom dobru i u njegovoj neposrednoj okolini bez prethodno pribavljenih uslova i saglasnosti nadležne organizacije za zaštitu spomenika kulture.

Radovi i aktivnosti **ograničavaju se na:**

- aktivnosti na izvođenju hitnih i neophodnih sanacionih šumskih radova nakon akcidentnih situacija prilikom vetroloma, vetroizvala, požara, kalamiteta insekata i slično;
- sprovođenje odgovarajućih mera protivpožarne i protiv erozije zaštite;
- gazdovanje šumama i šumskim zemljištima u skladu sa planovima i osnovama gazdovanja šumama, a kojima se obezbeđuje održavanje postojećih šumskih ekosistema, umereno povećanje površina pod šumskim ekosistemima i poboljšanje njihovog sastava, strukture i zdravstvenog stanja, očuvanje raznovrsnosti i izvornosti drveća, žbunja i ostalih biljnih i životinjskih vrsta u šumskim sastojinama;
- rekonstrukcija, revitalizacija i održavanje javnih puteva;
- rekonstrukcija i održavanje/sanacija šumskih puteva predviđenih planovima i osnovama gazdovanja šumama;
- aktivnosti vezane za unapređenje populacija retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta;
- kontrolisano sakupljanje lekovitog bilja;
- sakupljanje gljiva, divlje flore i faune;
- praćenje stanja flore i faune;
- sprovođenje aktivnosti u okviru naučnoistraživačkih radova i praćenje prirodnih procesa;
- lovstvo na sanitarni lov divljači, zaštitu i unapređivanje populacija divljači u lovištu i mere na unapređivanju staništa divljači, u skladu sa planskim aktima iz oblasti lovstva;

- ispašu stoke, u cilju održavanja livadskih i polulivadskih staništa;
- košenje livada i korišćenje trave;
- postavljanje namenskih kućica za gnežđenje ptica na određenim lokacijama, uz redovno održavanje i monitoring;
- sakupljanje i transport neopasnog otpada;
- preduzimanje mera i aktivnosti zaštite akvatičnih ekosistema od svih vidova zagađenja, promena hidrološkog režima i kvaliteta vode i degradacije staništa;
- sanaciju i rekonstrukciju na postojećim objektima u gabaritu i volumenu;
- uređenje pešačkih, planinarskih i biciklističkih staza;
- uklanjanje vegetacije na vidikovcima isključivo uz uslove zaštite prirode;
- postavljanje primerenog mobilijara na vidikovcima;
- održavanje manifestacija.

Režim zaštite III stepena – proaktivna zaštita, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima, predelima i objektima geonasleđa od naučnog i praktičnog značaja.

Prema Zakonu o zaštiti prirode, u režimu zaštite III stepena mogu se vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja, razvoj sela i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog nasleđa i tradicionalnog graditeljstva, očuvanje tradicionalnih delatnosti lokalnog stanovništva, selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa i prostora uz potrebnu infrastrukturnu i drugu izgradnju.

Ovim režimom zaštite obuhvaćene su sve površine koje nisu u režimu zaštite I i II stepena. Od ukupne površine zaštićenog područja – Predela izuzetnih odlika „Povlen i kanjon Sušice” koja iznosi 4.117,29 ha, režimom zaštite III stepena obuhvaćena je površina od 3.329,01 ha.

Pored mera zabrane i ograničenja propisanih Zakonom o zaštiti prirode i Uredbe o režimima zaštite na prostoru režima zaštite III stepena, **zabranjuje se** i:

- eksploatacija i istraživanje mineralnih sirovina, zemlje i rečnih nanosa, osim onih koji su na osnovu propisane procedure već stekli pravo do stavljanja pod zaštitu ovog prirodnog dobra, kao i kontrolisanog korišćenja kamena, gline i drugog materijala, na tradicionalan način za potrebe postojećih seoskih domaćinstava;
- otvaranje privremenih površinskih kopova, osim za potrebe izgradnje, rekonstrukcije, revitalizacije i održavanja protivpožarnih, šumskih i javnih puteva;
- izradnja vikend i turističkih objekata izvan građevinskih područja utvrđenih posebnim planskim i urbanističkim dokumentima;
- izgradnja većih smeštajnih kapaciteta (hotela i sl.);
- sve aktivnosti koje mogu dovesti do oštećenja ili degradacije objekata geonasleđa;
- izgradnja hidroelektrana;
- sve radnje i aktivnosti kojima se menja kvalitet i kvantitet vode u vodotocima;
- regulacija vodotoka-kaptažnih ili regulacionih radova u dolini potoka koji mogu negativno uticati na izmenu hidrološkog režima podzemnih i površinskih voda;

- izgradnja septičkih jama propusnog tipa i svako ispuštanje otpadnih i osočnih voda u vodotok i zemljište;
- primarna prerada mineralnih sirovina;
- preoravanje planinskih pašnjaka i livada;
- čista seča šuma i krčenje zemljišta i obavljanje drugih radnji na mestima i na način koji mogu izazvati procese jake i ekscesivne vodne erozije;
- obrazovanje deponija, skladištenje, odlaganje i bacanje smeća i otpadnih materijala van mesta određenih za tu namenu, kao i neregulisano odlaganje stajskog đubreta;
- rukovanje otrovnim hemijskim materijama i naftnim derivatima na način koji može prouzrokovati zagađivanje zemljišta i voda;
- sve radnje i aktivnosti kojima se ugrožava fauna riba i remeti njihov mrest, rast, ishrana i kretanje.

Ograničava se:

- izgradnja objekata u skladu sa aktom o zaštiti, važećim propisima i planskim dokumentima;
 - kaptiranje izvora, izgradnja vodozahvata, dubokih bušotina ili izdvojenih objekata za potrebe vodosnabdevanja pojedinačnih domaćinstava;
 - ribolov u naučnoistraživačke svrhe;
 - formiranje poljoprivrednih monokultura;
 - kontrolisana primena hemijskih preparata u konvencionalnoj poljoprivrednoj proizvodnji;
- paljenje i loženje vatre, na mestima određenim za tu namenu.